

Motion till riksdagen 2013/14:A9

av Ali Esbati m.fl. (V)
med anledning av prop. 2013/14:198

Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förslag till en förbättrad lagstiftning snarast bör tas fram, med en modell för skälighetsbedömning enligt den lagstiftning som föreslås i Ds 2010:20 Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att det föreslagna undantaget för företag med färre än tio anställda avskaffas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att det föreslagna undantaget för privatpersoner avskaffas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att det föreslagna rekvisitet om varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde avskaffas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att det föreslagna rekvisitet om ekonomiska förutsättningar avskaffas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag som innebär att det föreslagna undantaget för bostäder avskaffas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett andrahandsansvar för den som hindrar åtgärder mot bristande tillgänglighet införs.

Fel! Okänt namn

2 Ett första steg – men förbättringar krävs

Regeringen har nu äntligen presenterat sin proposition om bristande tillgänglighet som en form av diskriminering. Det har tagit fyra år sedan utredningen ”Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering” (Ds 2010:20) presenterade sina förslag.

Propositionen är ett steg framåt i frågan om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering. Det är principiellt viktigt att bristande tillgänglighet fastslås som en form av diskriminering.

Tyvärr kan vi konstatera att regeringens förslag till lagstiftning har försetts med flera avgörande undantag jämfört med utredningens förslag. Undantagen är så pass omfattande att den nya lagstiftningen riskerar att ha förhållandevis små effekter på tillgängligheten, inte minst i jämförelse med de utredningsförslag som fick en övervägande positiv respons från remissinstanserna.

Vänsterpartiet vill ha ett samhälle där människor inte utestängs på grund av funktionsvariationer. I grunden måste samhället lära sig att planera efter den mångfald vi har. Man måste göra rätt från början och planera efter principen om universell utformning. Befintliga hinder måste undanröjas så att fler kan delta på lika villkor. Detta arbete har gått alldeles för långsamt och trögt och därför krävs en tydlig lagstiftning när det gäller bristande tillgänglighet som diskriminering. Då räcker inte regeringens tandlösa förslag.

Det måste bli slut på att se tillgänglighet som i första hand en kostnadsfråga. Ett tillgängligt samhälle är i första hand en fråga om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering. Men det är också något som är bra för alla och ger människor ökade möjligheter att delta och leva ett självständigt liv, vilket i längden skulle innebära positiva samhällsekonomiska effekter. Vi anser därför att de förslag som lämnades i utredningen ”Bortom fagert tal ...” borde ha legat till grund för den proposition som regeringen har lagt fram.

3 En skälighetsbedömning som grund – utan lagstiftade undantag

I utredningen ”Bortom fagert tal ...” föreslogs en lagreglering som helt och hållet utgår från en skälighetsbedömning. Vid en sådan prövning skulle, enligt lagregleringen, särskilt beaktas

- ? om en åtgärd är av det slaget att den behöver vidtas redan enligt andra bestämmelser
- ? nyttan särskilt för personer med funktionsnedsättning av att åtgärden vidtas
- ? en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för åtgärden
- ? den verksamhetsansvariges möjligheter att förutse behovet av åtgärden
- ? åtgärdens inverkan på verksamhetens innehåll, funktion eller organisation
- ? åtgärdens inverkan på hälsa, säkerhet eller kulturmiljö.

Den föreslagna listan var icke-uttömmande, dvs. även andra omständigheter ska kunna beaktas vid skälighetsbedömningen. Genom listan angavs viktiga aspekter att ta ställning till, men lagstiftningen som helhet var formulerad på ett sådant sätt att skälighetsbedömningen ska göras som en helhetsbedömning.

Vi anser i likhet med utredningen att en skälighetsbedömning är ett principiellt sett betydligt lämpligare sätt att reglera en fråga om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering, än att i lagstiftning uttryckligen göra undantag från diskrimineringslagstiftningen under vissa angivna omständigheter.

En lagstiftning baserad på en skälighetsbedömning är både flexibel och täckande. Det är ett starkt rekvisit som uttolkas i relation till sammanhanget. Det innebär också att man har en dynamisk lagstiftning som håller över tid.

Regeringen har i stället föreslagit en lagstiftning som försetts med undantag som inte bara gör skillnad principiellt utan även i sak. Bland annat gäller det bostäder, företag med färre än tio anställda och privatpersoner. Man har också föreslagit högst begränsade rekvisit om varaktighet och ekonomiska förutsättningar i ett företag. När regeringen försvarar sina undantag är argumentationen både svag och kortfattad. De exempel på oskäliga åtgärder som regeringen nämner är sådana som förmodligen skulle betraktas som oskäliga även vid en bedömning enligt den modell som föreslogs i utredningen. Vi återkommer senare i motionen till varför dessa undantag inte behövs.

Vänsterpartiet menar alltså att propositionens föreslagna lagstiftning har brister och inte är tillräcklig. Det är dock viktigt att den kommer på plats som ett första steg, något vi inte vill fördröja ytterligare. Förslag till en förbättrad lagstiftning bör dock tas fram snarast, med en modell för skälighetsbedömning enligt den lagstiftning som föreslås i Ds 2010:20 "Bortom fagert tal – om bristande tillgänglighet som diskriminering". Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Avskaffa undantaget för företag med färre än tio anställda

Förslaget att undanta företag med färre än tio anställda inom varu- och tjänstehandel samt inom hälso- och sjukvård är mycket olyckligt. Det skulle annars, enligt SCB, leda till att t.ex. 92 procent av verksamheterna inom handeln inte berörs. Även fortsättningsvis skulle människor därmed stängas ute från att kunna äta och fika på många restauranger och kaféer; de skulle få leta frisörsalong, fundera på om de kan gå på bio och/eller om de kommer in i den affär de vill handla i. Det är helt orimligt. En ökad tillgänglighet skulle faktiskt kunna ge fler kunder och vara en möjlighet och inte ett hot för mindre företag.

I vissa situationer kan det förstås vara svårt för mindre företag att bära kostnaderna för en åtgärd. I andra fall kan det dock handla om enklare och inte särskilt kostsamma åtgärder. Därför är det olämpligt att företag med färre än tio anställda med automatik ska vara undantagna från diskrimineringslag-

Fel! Okänt namn på

stiftningen. Avgränsningar bör i stället göras inom ramen för en skälighetsbedömning. Därför bör det föreslagna undantaget för företag med färre än tio anställda avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Avskaffa undantaget för privatpersoner

Regeringen har försett lagstiftningen med ett undantag för privatpersoner. Det kan vid första anblicken förefalla rimligt, men vi anser att det är problematiskt av principiella skäl. Undantaget exemplifieras med att det t.ex. skulle vara oskäligt att ställa krav på att en familj som säljer urvuxna barnkläder över nätet ska tillgänglighetsanpassa sitt hem i samband med försäljningen. Detta är dock återigen något som i en skälighetsbedömning inte skulle bedömas som rimligt att göra. Av det principiella skälet att en lagstiftning mot diskriminering ska vara restriktiv med på förhand angivna undantag är därför även undantaget för privatpersoner olämpligt. Utredningen ”Bortom fagert tal ...” har övervägt detta och kommit till samma slutsats. Det föreslagna undantaget för privatpersoner bör därför avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Avskaffa rekvisitet om varaktighet

Regeringen föreslår att det vid en bedömning ska tas hänsyn till varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde. Detta är en av de mest problematiska begränsningarna av lagstiftningen. I motiveringen till begränsningen förefaller det som om endast relationer i arbetslivet och inom utbildning ska räknas som verkligt varaktiga. Inte ens långvariga behov av vård och omsorg räknar regeringen till de varaktiga situationer som ställer krav på tillgänglighetsskapande åtgärder annat än av enklare karaktär. Man säger också: ”En relation bör inte anses vara långvarig enbart på grund av att samma vara eller tjänst tas i anspråk upprepade gånger.” Under dessa förutsättningar riskerar tolkningen av lagen att bli mycket begränsad. Det föreslagna rekvisitet om varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde bör därför avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Avskaffa rekvisitet om ekonomiska förutsättningar

Självklart kan en lagstiftning inte ställa krav på företag att genomföra åtgärder som de inte rimligtvis kan bära kostnaderna för. Regeringens förslagna rekvisit om att det ska tas hänsyn till ekonomiska förutsättningar riskerar dock att få oacceptabla konsekvenser. Lagrådet tolkar den föreslagna lagformuleringen som att den skulle innebära att ett företag utan problem kontinuerligt kan prioritera annan verksamhet framför åtgärder för att förbättra tillgängligheten, fastän sådana åtgärder kan vara starkt motiverade. Lagrådet finner inte detta godtagbart. Regeringen har ändå hållit fast vid sin ståndpunkt.

Att en verksamhets möjligheter att bära kostnaderna för åtgärden ska ingå i en skälighetsbedömning angavs i det förslag som gavs av utredningen ”Bortom fagert tal ...”. Det är inte acceptabelt om regeringens formulering av den ekonomiska aspekten leder till de konsekvenser som Lagrådet anger. Rekvisitet om ekonomiska förutsättningar bör därför avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Avskaffa undantaget för bostadsmarknaden – och inför ett andrahandsansvar som träffar fastighetsägare

Regeringen har försett sin föreslagna lagstiftning med ett undantag för tillhandahållande av bostäder. I utredningen ”Bortom fagert tal ...” problematiserades kring frågan, men man landade i ställningstagandet att bostadsmarknaden inte bör undantas från lagstiftningen. Utredningens förslag innebar inte några krav på tillgänglighetsanpassning vid försäljning eller överlåtelse av en bostad, men vissa åtgärder vid exempelvis visning av bostäder skulle kunna bedömas vara skäliga att vidta. Utredningen exemplifierade med att det handlar om så enkla saker som att flytta på föremål som står i vägen eller starkt doftande blommor. Allt skulle återigen regleras på ett lämpligt sätt genom en skälighetsbedömning.

Regeringen förefaller dock ha tolkat utredningens förslag som betydligt mer långtgående, att det skulle kunna ställas höga krav på tillgänglighetsanpassning vid visning av bostäder.

Det är mycket olyckligt att den som tillhandahåller en bostad till allmänheten helt undantas från diskrimineringsförbudet. Vilka åtgärder som skulle vara rimliga att vidta bör i stället regleras enligt en skälighetsbedömning. Det föreslagna undantaget för bostäder bör därför avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen föreslog också ett andrahandsansvar för den som hindrar åtgärder mot bristande tillgänglighet. Det kan t.ex. handla om en fastighetsägare som säger nej till åtgärder som den enskilde behöver få vidtagna i sin

Fel! Okänt namn på

egen bostad. I andra fall kan det handla om företag som hyr lokaler för sin verksamhet och vill genomföra tillgänglighetsskapande åtgärder. Om en fastighetsägare då vägrar kan det innebära att skäligen tillgänglighetsåtgärder inte blir av. Utredningen "Bortom fagert tal ..." föreslog därför att fastighetsägare skulle kunna hållas ansvariga genom ett andrahandsansvar då de vägrar att godkänna skäligen åtgärder som en verksamhetsansvarig vill genomföra. Regeringen vill dock inte lägga fram förslaget, trots att det stötts av flertalet remissinstanser. Lagrådet har ifrågasatt regeringens bedömning och menat att det "kan få oacceptabla följder när det gäller tillgängligheten om inte antingen den verksamhetsansvarige får ett ansvar för att åtgärder vidtas oavsett om fastighetsägaren ger sitt samtycke eller ett särskilt ansvar läggs på fastighetsägaren". Vi instämmer i denna bedömning. Det bör därför införas ett andrahandsansvar för den som hindrar åtgärder mot bristande tillgänglighet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 april 2014

Ali Esbati (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Eva Olofsson (V)